

Klassieke talen

op het Gymnasium

**TITUS
BRANDSMALYCEUM**
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Onderbouw

Het gymnasium is een wereld vol spannende verhalen, eeuwenoude geheimen en bijzondere talen. Als je kiest voor het gymnasium krijg je in de onderbouw de vakken Latijn en oud-Grieks. In de brugklas heb je drie uur per week klassieke talen en cultuur. In de tweede en de derde klas krijg je dat vier uur per week, verdeeld over Latijn en Grieks.

In de onderbouw leer je de basis voor de klassieke talen en cultuur. Je leert het Griekse alfabet lezen, maakt kennis met de klassieke wereld en je ontdekt wat naamvallen zijn.

Latijn en Grieks helpen je ook bij het leren van de andere talen die je krijgt in de onderbouw: (Frans, Engels, Spaans en Duits). Wist je bijvoorbeeld dat het Frans en Spaans rechtstreeks afstammen van het Latijn en het Duits ook naamvallen kent? Ook in het Engels zijn veel Latijnse woorden terechtgekomen! We vinden het belangrijk om je te ondersteunen bij het aanleren van taal en beschouwen taal als een systeem. Bij het aanleren van Grieks en Latijn sluiten we aan bij een taal die je al kent: het Nederlands. Voor ouders organiseren we een Talenavond zodat ook zij kennis kunnen maken met de verschillende talen en hoe je hiervoor moet leren.

**TITUS
BRANDSMALYCEUM**
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Bovenbouw

Na de onderbouw kun je kiezen voor de vakken Griekse Taal en Cultuur en Latijnse Taal en Cultuur. Je mag beide vakken kiezen, maar je mag je ook concentreren op één taal. Zoals de naam al zegt, speelt naast taal ook de cultuur een belangrijke rol. Je leest klassieke teksten en leert over de tijd waarin deze teksten zijn geschreven.

We leggen steeds de link met het heden en denken na over verschillen en overeenkomsten tussen toen en nu. Je leest bijvoorbeeld een stuk uit een Griekse tragedie, een spannend oorlogsverslag of een aanklacht van een Romeins advocaat zoals Cicero. Ook moderne verhalen zoals Harry Potter en De Hobbit zijn vertaald naar het Latijn en Grieks.

TITUS
BRANDSMALYCEUM
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Naast vertalen ga je je ook meer verdiepen in de klassieke cultuur.

- Wat is het verschil tussen een Grieks en een Romeins theater?
- Hoe dachten de Grieken en Romeinen over slavernij?
- Welke sporten deden de Grieken tijdens de Olympische Spelen?
- Hoe dachten de oude Grieken over gender en diversiteit?

En je leert over de geschiedenis van de Grieken en de Romeinen.

- Hoe ontstond de democratie in Athene?
- Waarom was er een oorlog tussen de Grieken en de Perzen?
- Waarom trok Hannibal met zijn leger en olifanten over de Alpen?
- Hoe kwam Julius Caesar in onze streek terecht?

Grieks alfabet

Α	α	a	alfa
Β	β	b	bèta
Γ	γ	g	gamma
Δ	δ	d	delta
Ε	ε	e	epsilon
Ζ	ζ	z	zèta
Η	η	h	èta
Θ	θ	th	thèta
Ι	ι	i	jota
Κ	κ	k	kappa
Λ	λ	l	lambda
Μ	μ	m	mu
Ν	ν	n	nu
Ξ	ξ	x	xi
Ο	ο	o	omicron
Π	π	p	pi
Ρ	ρ	rh	rho
Σ	σ	s	sigma
Τ	τ	t	tau
Υ	υ	y	upsilon
Φ	φ	ph	fi
Χ	χ	ch	chi
Ψ	ψ	ps	psi
Ω	ω	oo	omega

Buitenlesactiviteiten

We doen veel activiteiten in en buiten de lessen. In de onderbouw onderzoeken we bijvoorbeeld echte Romeinse scherven in Museum Het Valkhof en gaan we op ontdekkingsstocht in Heerlen, waar vroeger een Romeins badgebouw was. Ook bezoeken we Amsterdam en bekijken we hoe de Grieken en Romeinen terugkomen in het indrukwekkende Paleis op de Dam.

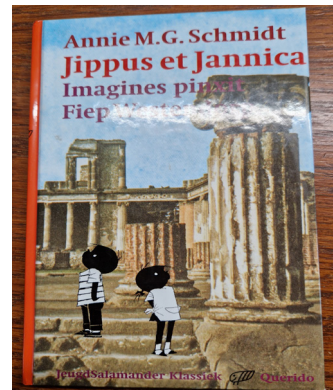
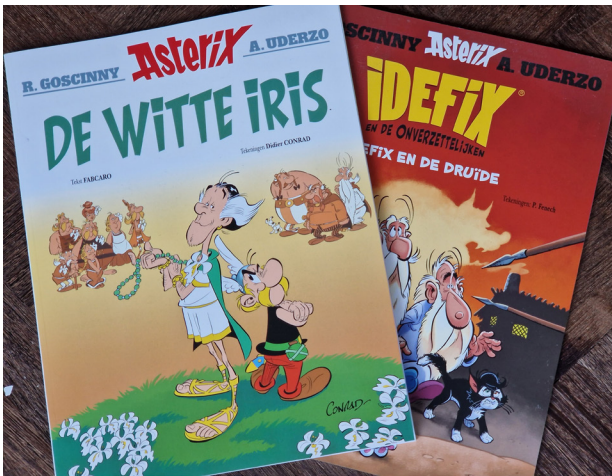
In de bovenbouw is er de mogelijkheid om deel te nemen aan de reis naar Athene in klas 5. Ook kunnen leerlingen uit de bovenbouw samen met een team meedoen met de jaarlijkse Ken-Je-Klassieken Quiz.

Samen met de leerlingen bedenken we activiteiten die passen bij de interesse van de leerling en aansluiten bij het lesprogramma.

**TITUS
BRANDSMALYCEUM**
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Elk jaar houden we ook een “Dies Gymnasialis” (Gymnasiumdag) met diverse workshops zoals Romeins koken, Olympische sporten en kunst. De dag wordt afgesloten door een meesterverteller voor de onderbouw en een toneelstuk voor de bovenbouw.

Waarom Latijn en Grieks kiezen?

Waarom zou je Latijn en oud-Grieks kiezen?

Een reden kan zijn dat Latijn en Grieks een uitdaging zijn. Vertalen lijkt op het oplossen van een ingewikkelde puzzel. Dat maakt de vakken extra leuk om te doen, zeker als je van puzzels oplossen houdt. Je wordt van Latijn en Grieks ook veel beter in taal, je leert bijvoorbeeld heel goed formuleren in het Nederlands! Daarnaast kom je veel te weten over de cultuur van de Grieken en Romeinen, de bakermat van onze westerse cultuur. Je leert over de oorsprong van veel moderne dingen, zoals democratie, rechtspraak en architectuur.

TITUS
BRANDSMALYCEUM
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Op het gymnasium maak je snel nieuwe vrienden. Je maakt namelijk deel uit van een groep leerlingen die veel dezelfde interesses hebben als jij. Bovendien kun je medeleerlingen en docenten ontmoeten in het gymnasiumlokaal, een fijne ruimte om te leren of even te chillen met een spelletje of boek. Wist je trouwens dat je op het gymnasium al erg snel veel van je docenten leert kennen?

Archimedes, een Griekse wetenschapper, heeft zich in zijn tijd beziggehouden met natuurkunde en wiskunde. Hij heeft o.a. de katrol uitgevonden. En dat ging niet van het ene op het andere moment. Uitproberen, bijstellen, opnieuw beginnen. Eigenlijk is dat nog steeds aan de orde in het moderne wetenschappelijke onderzoek. En dat leren we onze leerlingen ook.

Het gymnasium is een prachtige opleiding die al heel lang bestaat. Het is eigenlijk de voorloper van het moderne onderwijs. De vaardigheden kritisch denken, communiceren, probleem oplossen, samenwerken en creatief denken werden in de oudheid al veelvuldig toegepast. En op het gymnasium leer je die nog steeds!

Kortom: Het gymnasium geeft je een voorsprong voor de rest van je leven. Je leert namelijk doorzetten, je traint je geheugen en leert heel precies te kijken. Daardoor halen gymnasiasten op de universiteit gemiddeld betere cijfers en sneller hun diploma.

Romeinse tempel virtueel herbouwd

Eeuwenlang lagen ze verstopt onder klei en aarde. Tientallen jaren lagen ze vervolgens nog op de gemeentewerf van Lith. Nu pas krijgen de brokstukken van de Romeinse tempel bij Kessel intensieve aandacht. En komt de tempel – op de computer – opnieuw tot leven.

Peter van Erp

Lith

Voertig steuks stenen liggen uitgestald in een loods waar de buitendienst van de voormalige gemeente Lith zijn materialen oploeg. In de jaren 70 en 80 werden ze aange troffen bij zand- en grindwinning een paar kilometer venderop. Het bewijs dat er een Romeinse tempel heeft bestaan op de plek die nu midden in waterplas de Lithse Ham ligt.

Botten, zwaarden, helmen, bijlen en andere gebruiksvoorwerpen verdwenen in de collecties van enkele amateurarcheologen. Zij namen de moeite om dagelijks te speuren op de zandzuiger die de complete Romeinse geschiedenis van de streek uitbraakte. Enkele kalkstenen ornamenten die waarschijnlijk in de sierlijst van de tempel hebben gezeten, gingen naar het Noord-Brabants Museum. De grootste brokken tuf-

steen bleven in Lith achter.

Stadsarcheoloog Mijke Peeters is ervan overtuigd dat de omgeving van Maren-Kessel in de tijd van de Romeinen een gebied was met veel economische en militaire bedrijvigheid. Tussen Lith en Kessel heeft mogelijk zelfs een compleet stadje gelegen: Vada. Dit stadje wordt beschreven door de Romeinse schrijver Tacitus als nederzetting in het land der Bataven. „Of het echt Vada was dat hier heeft gelegen, is nog niet bewezen. Maar er zijn steeds meer aanwijzingen dat dit een belangrijk verkeersknooppunt was, op de plek waar toen nog de Maas en de Waal samenvloeden. De grote veldslag die Caesar hier heeft geleverd, de bouw van de tempels van Kessel en Empel en later een fort: alles wijst erop dat dit in de Romeinse tijd een belangrijk centrum was.”

Op basis van de archeologische informatie is eerder al een schets gemaakt van wat wellicht de grootste Romeinse tempel was in wat later Nederland is gaan heten.

▲ Jeroen de Koster, Marit van de Hof en Robin Nijhof (vlnr) meten en fotograferen de tempelstenen op de gemeentewerf in Lith.

FOTO: JEROEN WPELZWAAN/ASB/DELT

► Een impressie van de Romeinse tempel, zoals die er mogelijk heeft uitgezien. FOTO: GEMIS/ITC/DBM

Daaronder een ornament dat waarschijnlijk in de sierlijst van de tempel heeft gezeten. FOTO: ARCHEOLOGISCH INSTITUUT VULCANIDICITEIT AMSTERDAM

40

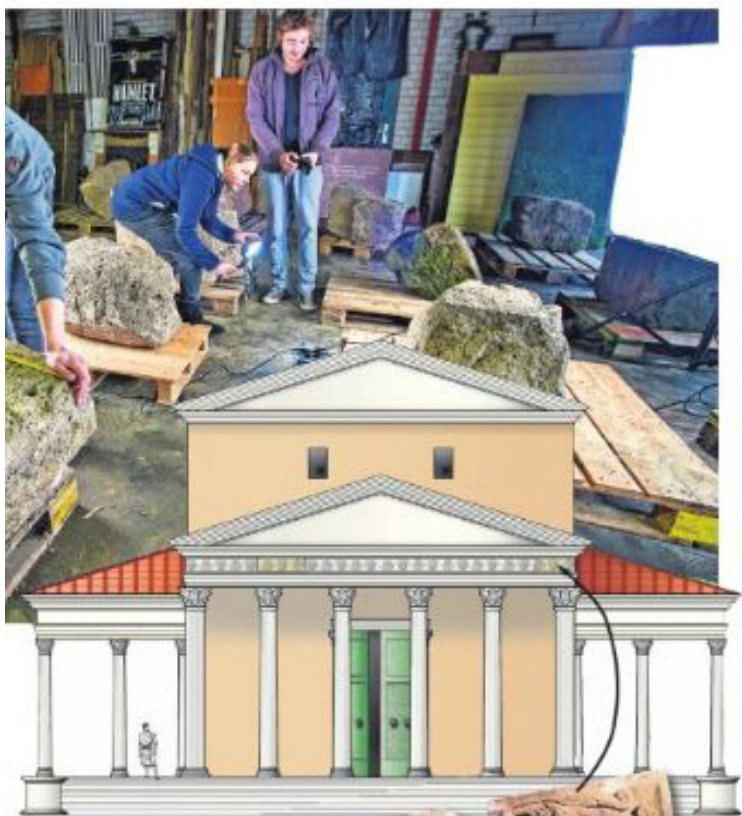
► De veertig brokstukken van de Romeinse tempel werden in de jaren 70 en 80 aangetroffen bij zand- en grindwinning in wat nu de Lithse Ham heet.

Inoussen puzzelt de gemeente Oss, waar Lith sinds 2000 deel van is, op een nieuwe functie voor de brokken vulkanisch tufsteen, inmiddels vanuit de Duitse lijf naar hier verscheept. Gedacht wordt aan een plek langs een fietsroute met een Romeins thema. Verschillende van de stenen hebben de afgelepen veertig jaar al in weer en wind gelegen en lijken daar weinig mee te hebben geleden. „Tufsteen is wat dat betreft sterker dan het lijkt”, concludeert Peeters. „Kijk bijvoorbeeld ook naar de tufstenen torens van het kerkje in Neerlangel. Honderden jaren oud en nog steeds goed.”

In elk geval leek het de ge-

TITUS
BRANDSMALYCEUM
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

meente een goed moment om alle stenen nog eens af te stoffen en uitgebreid te documenteren. Daarvoor is het bureau ArcheoS^D in de arm genomen. „We meten de stenen van alle kanten op en zetten alle details op de foto”, verklaart Marit van den Hof van ArcheoS^D.

Bouwpakket

Te zien is hoe verschillende stenen een inscriptie met Romeinse cijfers dragen. Mogelijk kregen ze die om bij de bouw hun vooral bedachte positie aan te geven, zoals bij een bouwpakket. Ook zijn er inkepingen die lijken te zijn gemaakt om draagbalken in te ste-

ken, en ribbels die ter versiering zijn aangebracht. „Op basis van alle data die we verzamelen, maken we een exacte kopie van de stenen, maar dan in digitale vorm. Zo gaan ze nooit verloren voor de wetenschap.”

ArcheoS^D herbouwt de complete tempel op de computer, inclusief de brokstukken die in de Lithse loods liggen uitgesteld. „Als

de tempel klaar is, kun je alle veertig stenen erin terugvinden. Je kunt er namelijk aan alle kanten omheen en naar binnen.” Van den Hof kan niet precies aangeven wanneer het project wordt opgeleverd. „We zijn hier wel een aantal weken zoet mee.” De gemeente Oss zal de virtuele tempel gebruiken voor educatieve en mogelijk ook promotionele doeleinden.

Artikel uit het Brabants Dagblad van 10 januari 2020

Opdrachten

1. Schrijf je naam in het Grieks:

TITUS
BRANDSMALYCEUM
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

2. Hieronder staan een paar echte Griekse woorden.
Welke Nederlandse woorden herken je hierin?

βασις _____

δραμα _____

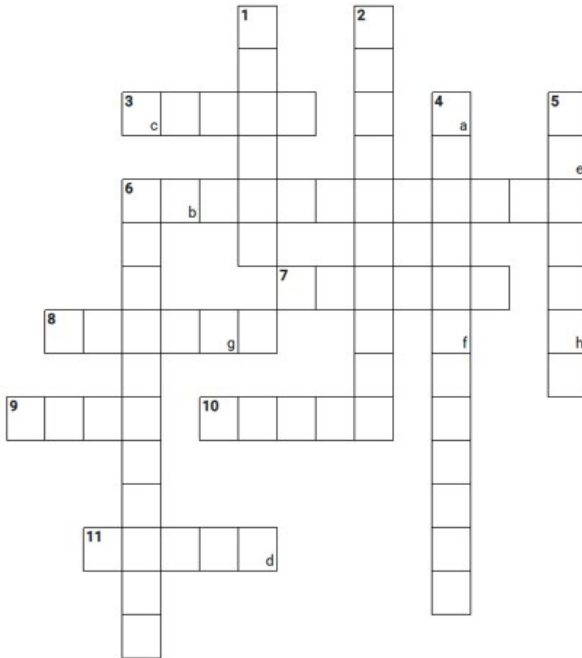
βιβλιοθηκη _____

Horizontaal

- 3 Een verhaal over goden en helden.
- 6 Uur waarin je aan creatieve projecten werkt.
- 7 Romeinse generaal die in onze streek kwam,
- 8 De grote vriend van Asterix.
- 9 De stad waar de Romeinen vandaan komen.
- 10 De voornaam van de naamgever van het TBL.
- 11 De taal van de Romeinen.

Verticaal

- 1 Naar deze stad gaat een gymnasiale reis in klas 5.
- 2 Griekse wetenschapper en uitvinder van de katrol.
- 4 Dag dat gymnasiasten workshops volgen.
- 5 Wat is de voornaam van Harry Potter in het Latijn?
- 6 Het land waar de Grieken wonen.

Oplossing

a	b	c	d	e	f	g	h	c
---	---	---	---	---	---	---	---	---

3. Maak bovenstaande kruiswoordpuzzel.
De antwoorden vind je in dit boekje.

TITUS
BRANDSMALYCEUM
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Het γυμνάσιον (gymnasion) was in het oude Griekenland een trainingsplek voor lichaam en geest: er waren niet alleen atletiekbanen en baden, maar ook bibliotheken. Afwisselend gingen jongens sporten en volgden ze er lessen. In het oude Rome leerde de elite algemeen beschaafd Latijn, en daarnaast de lingua franca van het oosten: Grieks. Het was een teken van een goede opvoeding als je als Romein ook Grieks sprak en schreef.

De kennis van het oud-Grieks is grotendeels verloren gegaan na de val van het West-Romeinse Rijk en het begin van de Middeleeuwen. Latijn werd nog wel volop geleerd en geschreven, met name binnen de Kerk.

In de tweede helft van de Middeleeuwen kwamen er Latijnse Scholen. Kinderen leerden er godsdienst en Latijn, en steeds vaker ook Grieks.

Rond 1800 kwamen er andere vakken bij, zoals aardrijkskunde, wiskunde en Frans, en werden deze scholen gymnasium genoemd.

Sinds de Mammoetwet van 1968 is het gymnasium ondergebracht binnen het vwo.

**TITUS
BRANDSMALYCEUM**
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Het Titus Brandsmalyceum, locatie van Het Hooghuis
Molenstraat 30, 5341 GD Oss
0412 224180, infotbl@hethooghuis.nl
www.tbl.hethooghuis.nl

Twitter: https://twitter.com/tbl_oss
Facebook: <https://www.facebook.com/TitusBrandsmalyceumOss>
Instagram: https://www.instagram.com/tbl_oss/